

En bæredygtig sikkerhedspolitik

TARJA CRONBERG STEEN FOLKE

Tarja Cronberg er fredsforsker, dr.techn. Steen Folke er udviklingsforsker, mag.scient. Begge er tilknyttet organisationen Nej til oprustning - Ja til bæredygtig sikkerhedspolitik.

Politikens kronik 15. juni 2022

Præsident Putins skændige krig i Ukraine er ikke blot i færd med at smadre landet og drive millioner af ukrainere på flugt. Krigen har øjeblikkeligt givet stødet til en omfattende oprustning i en række NATO-lande, herunder Danmark. Mange af landene har leveret våben til ukrainernes heroiske kamp mod overmagten. Samtidig har det været klart, at hverken USA eller NATO ville deltage direkte med soldater i krigen. Det giver sig selv, at dette ville indebære en fare for, at krigen udviklede sig til en 3. verdenskrig med risiko for brug af atomvåben og dermed ragnarok.

Men den gradvise eskalering af ikke blot stadig tungere våbenleverancer, men også satellitbaserede efterretninger risikerer i sig selv at presse den russiske aggressor til at benytte sværere skyts. Udenrigsminister Lavrov har da også været ude med komplet uansvarlige trusler om brug af formentlig mindre, såkaldte taktiske atomvåben. Det er ikke ganske klart, hvor alvorligt amerikanerne tager disse trusler. Den amerikanske forsvarsminister Austin har på sin side udtalt, at nu kunne man lige så godt én gang for alle udvide krigen og sørge for, at Rusland aldrig mere ville kunne føre en tilsvarende. Vi har altså at gøre med en form for 'brinkmanship', hvor det gælder om ikke at blinke først. Vi andre kan så kun håbe, at der faktisk er nogen der blinker, før det går helt galt.

Ansvar for krigen er éntydigt Ruslands og først og fremmest det autoritære styre under præsident Putin. Hans ønske om at erobre dele af eller hele Ukraine, må man naturligvis tage skarp afstand fra. Rusland har ikke og skal ikke have nogen som helst rettigheder til at bestemme over dele af det, der ind til 1991 var Sovjetunionen. Men NATO har med sin gradvise udvidelse mod øst – uden sikkerhedsgarantier for Rusland – været med til at presse Rusland i defensiven og føle sig trængt. I kølvandet på Sovjetunionens sammenbrud og opløsning gav en række vestlige ledere udtryk for, at man ikke ville udvide NATO ind i det område, der tidligere var tilsluttet Warszawapagten. Der var endda bestræbelser på at integrere Rusland i en fælles sikkerhedsarkitektur. Men bestræbelserne løb desværre ud i sandet.

Aktuelt har en række NATO- og EU-lande indført en stribe, yderst forståelige sanktioner over for Rusland for at straffe landet og få dets regering til at indse, at omkostningerne ved krigen i Ukraine for dem selv bliver enorme. De sanktioner, der indebærer bestræbelser på at reducere eller afvikle afhængigheden af russisk olie og gas, har endda et positivt perspektiv, for så vidt som de vil accelerere den nødvendige grønne omstilling. Men på længere sigt tjener det hverken vores sikkerhed eller verdensfreden at sanktionere, straffe og isolere Rusland. Ingen af os kan have interesse i at få et nyt jerntæppe ned igennem Europa og nye årtier med kold krig.

Set i den sammenhæng peger beslutninger i en række europæiske NATO-lande om i de næste 10-20 år drastisk at forøge de militære budgetter i en forkert retning. NATO's samlede militære

udgifter er allerede mere end ti gange så store som Ruslands. Under anførsel af USA har NATO et militær, som er Ruslands langt overlegent på stort set alle områder. Det er Ruslands atomvåben, som med et begreb fra den kolde krig er med til at opretholde en terrorbalance og dermed en skrøbelig fred mellem de to parter.

I dette perspektiv har også den danske regering på kort tid truffet en række beslutninger, der indebærer en betydelig oprustning og en militarisering af udenrigs- og sikkerhedspolitikken. Det såkaldte nationale kompromis, indgået med en række toneangivende partier, er der ikke meget kompromis over, for så vidt som at det på lidt længere sigt vil medføre, at de årlige bevillinger til militæret forøges med 18 milliarder kroner. Penge, der nok så konstruktivt kunne være brugt på den grønne omstilling, på velfærdsforbedringer eller på øget udviklingsbistand.

Hertil kommer regeringens beslutning om at invitere USA til at udstationere soldater og materiel i Danmark i fredstid, hvad der tidligere har været utænkeligt. Det vil ikke øge dansk sikkerhed men tvært imod risikere at involvere os i krig, USA måtte ønske at føre eller blot bliver involveret i – og dermed gøre os til mål for gengældelse. En ikke uvæsentlig detalje i den sammenhæng er, at USA formentlig fortsat ikke vil oplyse, om deres styrker er udrustet med atomvåben, hverken på landjorden eller på anløbende skibe.

Krigen i Ukraine påvirker også dansk udenrigs- og sikkerhedspolitik på andre måder. Landets, ja hele Europas, sikkerhedsmiljø er radikalt ændret efter Putins trussel om at bruge atomvåben. Selvom de fleste eksperter er enige om, at disse trusler næppe bliver til virkelighed, kan en begrænset brug af taktiske atomvåben ikke udelukkes.

Den ene årsag hertil er, at Rusland aktivt har støttet en militær doktrin om "at eskalere for at de-escalere". Det vil sige, at landet vil kunne bruge atomvåben i en konventionel krig i en situation, hvor man vil tvinge modparten til forhandlingsbordet og selv have en styrkeposition. Den anden årsag er af mere personlig art. De, der har studeret Putins adfærd, mener at hvis han ikke kan vinde og risikerer at tabe både magten og måske livet, bliver hans adfærd uforudsigelig. Udsigterne til en forandring af magtforholdene i Rusland er ikke opmuntrende, eftersom majoriteten af befolkningen nok stadig støtter ham, og medlemmer af oppositionen løbende bliver fængslet eller er nødt til at forlade landet.

Truslerne har i øvrigt ikke kun rettet sig mod Ukraine men også mod lande som transporterer våben til Ukraine, heriblandt Danmark. Endvidere har Ruslands aggressive adfærd allerede ført til, at Finland og Sverige søger medlemskab i NATO. De to landes eventuelle medlemskab ændrer totalt sikkerhedssituationen omkring Østersøen. De baltiske landes forsvar og transport af tropper bliver enklere, samtidig med, at der kan ventes militær ustabilitet specielt langs med den lange landegrænse mellem Finland og Rusland - i fremtiden mellem NATO og Rusland. At Ruslands adgang til Østersøen begrænses, vil kunne øge den militære aktivitet, herunder udstationering af atomvåben i den russiske Kaliningrad enklave, tæt på Danmark.

Selvom disse forandringer er omvæltende for Danmarks sikkerhed, er den største trussel en krig mellem NATO og Rusland. De aktuelle begivenheder har baggrund i NATO's udvidelse og placering af militære styrker i lande, som grænser op til Rusland. Det må for enhver pris undgås, at krigen i

Ukraine - enten med vilje eller på grund af uheldige eller uventede omstændigheder - udvikler sig til en 3. verdenskrig. Dette kræver en genoplivning af de aftaler og traktater, der styrer brugen af og truslerne med atomvåben.

En række af de aftaler mellem USA og Sovjetunionen, der er indgået siden 1980'erne, er nu forladt af den ene eller begge parter. Det gælder bl.a. aftalen om atombærbare mellemdistanceraketter, hvis opstilling i begyndelsen af 1980'erne udløste omfattende demonstrationer overalt i Vesteuropa. Begge parter har i de seneste år haft travlt med at udvikle nye, såvel store som mindre atomvåben, hvoraf de mindre øger risikoen for deres brug.

I 2017 vedtog et stort flertal af FN's medlemslande en Traktat om Forbud mod Atomvåben. Ræsonnementet bag er, at en verden med atomvåben fundamentalt set vil vedblive at være en usikker og uretfærdig verden. Men hverken Rusland, USA eller de øvrige NATO-lande stemte for traktaten. I juni er der i FN-regi en opfølgingskonference i Wien, hvortil interessant nok Tyskland og Norge såvel som Sverige og Finland har meldt sig som observatører. Vi mener, at Danmark i det mindste skulle gøre som vore nabolande.

Alt dette er baggrund for, at vi med 60 andre inviterede deltog i et møde d. 6. april i København, hvor det blev besluttet at oprette organisationen 'Nej til Oprustning – Ja til Bæredygtig Sikkerhedspolitik'. Vi mener ikke der er behov for yderligere oprustning, og vi vil gerne være med til at udvikle en alternativ sikkerhedspolitik, som vi har valgt at kalde bæredygtig. Tre uger efter dette møde udgav Olof Palme International Center i Stockholm en længe forberedt rapport med titlen 'For Our Shared Future', som både flugter med og har givet os inspiration til at uddybe, hvori en bæredygtig sikkerhedspolitik kan bestå – dog uden at rapporten anvender dette begreb.

Midt under den kolde krig, stod statsminister Olof Palme i spidsen for en 'Uafhængig Kommission om Nedrustning og Sikkerhedsspørgsmål', som i 1982 udgav en dristig rapport. På den globale scene stod de to supermagter USA og Sovjetunionen over for hinanden og var begge i gang med at opruste med atomare mellemdistanceraketter, hvoraf de amerikanske skulle udstationeres i Vesteuropa. I denne højspændte situation understregede Olof Palme kommissionen, at nationer og befolkninger kun kan føle sig sikre, når deres modparter kan føle sig sikre. Det kaldte de 'fælles sikkerhed', et begreb som vi fortsat mener skal være helt centralt i sikkerhedspolitikken.

I de 40 år, der er gået siden, har der på globalt plan været to udviklinger, som efter vores opfattelse må indtænkes i en alternativ sikkerhedspolitik. Den ene er den eskalerende ulighed – økonomisk, socialt, politisk - både globalt og inden for de fleste af verdens lande. Ulighederne skaber ikke blot uretfærdige samfund nationalt og en voksende kløft globalt mellem de rige i det globale nord og de fattige i det globale syd. De giver også anledning til utallige konflikter på alle planer, hvoraf nogle udvikler sig til oprør og krig. De fører endvidere til at millioner af flygtninge og migranter forlader deres hjemlande og søger mod andre lande, der kan give dem større sikkerhed og bedre levevilkår.

Den anden udvikling har ført til den klima- og biodiversitetskrise, som verden i dag befinder sig i. Det er gået op for de fleste, at først og fremmest den accelererende udledning af drivhusgasser

truer klodens eksistens og i den forstand er den allerstørste trussel mod vores sikkerhed. Mens det helt overvejende er de rigeste lande i nord, der med vores levevis og rovdrift på ressourcer har skabt problemerne, er det først og fremmest de fattige lande i syd, der bærer konsekvenserne af klimaforandringerne i form af hyppig tørke, oversvømmelser, jorderosion m.m. Det siger sig selv, at denne udvikling kan føre til, at millioner af mennesker bliver drevet på flugt som klimaflygtninge.

I og med at begrebet om fælles sikkerhed også er nødvendigt for at tale om bæredygtighed, og når disse to udviklingstendenser medindtænkes, så forekommer det os relevant at tale om bæredygtig sikkerhedspolitik. I den forbindelse vil vi gerne udvide begrebet om fælles sikkerhed, så det ikke kun fokuserer på to stater, der står over for hinanden, men i princippet omfatter alle mennesker på kloden. Så kunne det udvides til begrebet 'ingen er sikre før alle er sikre'.

Vi er helt med på, at et sådant mål forekommer ganske uopnåeligt. Men det skal ikke forhindre os i at udvikle en sikkerhedspolitik, der i det mindste bringer os i den retning. Det flugter også ganske godt med FN's verdensmål for en bæredygtig udvikling. I forhold til disse mål kan man være skeptisk over for, om det er realistisk at nå målene, i hvert fald i 2030. Men vi må trods alt glæde os over, at FN vedtog disse mål og dermed lagde pres på verdens lande for at bevæge sig i den retning.

Olof Palme Centrets 2022 rapport om fælles sikkerhed blev til i et samarbejde med International Peace Bureau og International Trade Union Confederation. Kommissionen, der stod bag rapporten, bestod af 18 fremtrædende internationale personligheder, hvoraf den mest kendte nok er New Zealands tidligere statsminister Helen Clark. Rapporten udfolder på en snes sider tanker om en alternativ sikkerhedspolitik, der er ganske på linje med det vi står for. Vigtigst er nok seks principper, som i forkortet gengivelse og på dansk lyder: 1. Alle mennesker har ret til menneskelig sikkerhed. 2. Tillid mellem nationer og folk er fundamentalt for fred. 3. Der kan ikke blive fælles sikkerhed uden atomnedrustning og begrænsning af militærudgifter. 4. Globalt og regionalt samarbejde er afgørende for at løse verdens problemer. 5. Konflikter skal løses gennem dialog og tillidsskabende foranstaltninger. 6. Bedre regulering og styring skal også dække nye militære teknologier, bl.a. i 'cyberspace'.

Det er klart, at sådanne principper er lettere at opstille end at gennemføre. Men det er deprimerende, at både det parlamentariske flertal for at gå oprustningsvejen og følgagtige medier i den grad lukker af for alternative synspunkter og visioner. Så længe Rusland fører brutal krig i Ukraine og truer andre lande med brug af atomvåben, kan man naturligvis ikke forhandle med dem om andet end våbenhvile og fredsslutning. Men hvis vi på længere sigt gerne vil leve i en sikker verden, er det klogt at huske Olof Palmes ord om, at ingen kan føle sig sikre, hvis modparten ikke føler sig sikker.